

מעדני כהן

משיעוריו של הגאון רבי נפולעלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת ראה ר"ח אלול תשפ"ב שנה רביעית גליון 153

בעניין הרוצה לצרף בצירוף סל חלה אפיה ועיסה אם מצטרפין

יבואר דאף לאחר שהפרישה חלה מהשיעור הקטן כשתצטרף ב' העיסות תוכל לברך ממנ"פ

אולם לכאורה ליכא נפק"מ בזה, דבאמת נראה פשוט דשפיר יכולה להפריש חלה מיד על העיסה של קילו ורבע, בעודה עיסה, ולמחר תצטרפו לעיסה של קילו ורבע אחרת, ותפריש חלה בברכה, שהרי ממנ"פ יכולה לברך, דאי נימא דעיסה של קילו ורבע חייבת בחלה בתורת ודאי, א"כ שפיר יכולה לברך, ואם שיעור זה אינו חייב בחלה א"כ נמצא שהחלה שהפרישה אתמול לא חל כלל, דהא לא היתה חייבת כלל, וא"כ השתא שפיר מצטרפים ב' העיסות בהדי הדדי להתחייב בחלה בברכה, וא"כ תוכל לברך בהצטרפות העיסה ממנ"פ.

יבואר אם האפיו והאינו אפיו מצטרפין להתחייב בחלה

אמנם נסתפקתי אם יכול לצרף חלה שנאפתה עם עיסה שלא נאפתה כדי לחייבם בחלה.

והראוני דבהג' רעק"א צידד שאינם מצטרפין, דהנה בשולחן ערוך יו"ד סימן שכ"ד סעי' י"ב כתב וז"ל מי שנתערב לו פת שהפריש ממנו חלה עם פת שלא הופרש ממנו, אם יש לו קמח יעשה עיסה מחמש רבעים ויצרפה עם הככרות בכלל, ויפריש ממנה על אותם ככרות שנתערבו, עכ"ל. ובט"ז שם ס"ק י"ד כתב וז"ל כתב רש"ל וז"ל דאם עושה עוגה קטנה פשיטא דמצטרף כמו שמצטרף עיסה קטנה לעיסה גדולה כדלעיל, ועיין בדרישה שהביא לשון מהרש"ל, עכ"ל. וכונתו שא"צ לעשות עיסה של חמשת רבעים קמח כדי להפריש ממנה על המתערב אלא יכול לצרף עיסה קטנה שתצטרף יחד עם החלות שנתערבו ולא הפרישו מהם חלה, ולפ"ז צ"ע אמאי כתב בשו"ע לעשות עיסה של חמשת רבעים כדי להפריש על המתערב.

ובכרי עקיבא איגר בגליון השו"ע כתב דמש"כ רש"ל שיוכל לעשות עוגה קטנה ולצרפה להתחייב בחלה, היינו דאם ירצה לעשות עוגה קטנה ולאפותה מצטרף, אבל אם אינו רוצה להמתין לאכול עד שיאפה אותה, ולצרף העוגה קטנה שהיא עיסה עם האפיו הוי קצת כמו ב' מינין, בזה צריך שיהיה עיסה מה' רבעים קמח שהוא חייב חלה בפ"ע, בזה מצטרף להפריש ממנה על הככרות עכ"ל. וכונתו שהשו"ע כתב לעשות עיסה של חמשת רבעים משום שרוצה להפריש כשהיא עיסה, ואינה מצטרפת עם האפיו כבר, ולכן בעינן חמשת רבעים שתתחייב בעצמה, ובזה שפיר מפרשת מן העיסה על האפיו, דלא חשיבי ב' מינין אלא כדי שלא תצטרף בסל, אבל להפריש מזה על זה שפיר מפרשי.

וא"כ לדברי הגר"א אכתי איכא למיבעי הספק הנ"ל, דהא לדבריו לא תוכל לצרף ב' העיסות יחד רק עד שתאפה גם את העיסה השנית ותצטרף להעיסה הראשונה ואז תתחייב בחלה, וא"כ אכתי איכא למיבעי דאפשר דעדיף שתפריש מן העיסה השניה קודם שתאפה אע"פ שע"ז לא תוכל לברך וכנ"ל.

ובאמת נראה שהגם שיוכלה להפריש חלה בברכה אחר שתעשה עיסה השניה מכל מקום הפרשת חלה הראשונה שהפריש היה בלא ברכה שהרי אם צריך להפריש גם בשיעור הקטן הרי הפרישה החלה בלא ברכה, וא"כ אפשר דעדיף להמתין מלהפריש חלה עד שתצטרף החלות האפיות עם החלות האחרות בצירוף סל כדי שתפריש בברכה ועדיף מלהפריש החלה מן העיסה.

יבואר דמודיו מעשרות מוכח דעדיף להפריש חלה עם ברכה מאשר להפריש חלה מן העיסה

ושמעתי מש"ב הגאון ר' יהושע יודלביץ שליט"א להביא ראיה דעדיף להפריש חלה עם ברכה מאשר להפריש חלה מן העיסה, דמאחר וחזינו דמודיו מעשרות מתודין שהפריש התרו"מ בברכה, ואם לא בירך אינו יכול להתוודות, דדבר זה מעכב בוודיו, אבל אם הפריש חלה מן האפיו אע"פ שלכתחלה צריך להפריש מן העיסה אינו מעכב בוודיו, ומבואר דהפרשת חלה בלא ברכה חמירי טפי.

אפיו על האפיו אין מפרשין, ואפשר דחשיב כלא נגמרה מלאכתו, אבל צ"ע שהרי גמר מלאכה לחלה הוא בעשיית העיסה כשתגלגל, וצ"ע.

ונשאלתי במי שעשתה עיסה בשיעור קילו ורבע והיה בדעתה לעשות למחר עוד עיסה של קילו ורבע, ורצתה להמתין מלהפריש החלה עד שתעשה העיסה למחר, כדי שתוכל לצרף את הכל יחד ויהא שיעור שבודאי חייב בחלה ותוכל להפריש חלה בברכה, האם ראוי לעשות כן.

יבואר דמצוה לכתחילה להפריש חלה מן העיסה

והנה מצוות חלה לכתחילה צריך להפריש מן העיסה כמש"כ במהר"י קורקוס הלכות ביכורים פ"ח ה"ג וז"ל ואם עבר ולא הפריש בצק אע"פ שאין לו לעשות כן דעיסותיכם כתיב, מפרשיש הוא מן הפת כאשר למדו מדכתיב באכלכם מלחם הארץ חלה תרימו עכ"ל, ומבואר דלכתחילה צריך להפריש חלה מן העיסה קודם אפיה, וכ"כ הב"ב באו"ח סי' תנ"ז, ודקדק כן בלשון הטור שם עיי"ש.

יבואר מש"כ התרו"ד דמשום קלקול העיסה חשיב זכות לבעלת הבית שיפרישו עבודה חלה

ונראה דזה גם הביאור בדברי התרומות הדשן סי' קפ"ח [שהביא הרמ"א ביו"ד סי' שכ"ח סעי' ב'] שכתב דהמשרתת יכולה להפריש בלא רשות בעלת הבית כשרואה שהעיסה תתקלקל אם לא תאפה מיד, משום דזכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו, ולכאורה אינו מובן, דהא יכולה המשרתת לאפות את העיסה מיד כדי שלא תתקלקל, ולאחר אפיה תפריש בעלת הבית בעצמה חלה, ויעויין בקצות החושן סי' רמ"ג סק"ח שעמד בזה, וכתב 'וגם מ"ש בתרומת הדשן דמשום קלקול עיסה חשיב זכות, לא הבנתי, דהא אחר שתאפה נמי תוכל להפריש, ואף על גב דמצוותו בעיסה אבל כל דליתיה לבעה"ב בשעת לישא תוכל להפריש אחר אפיה' עכ"ד.

אך בדעת התרומות הדשן י"ל דס"ל דכיון דאיכא מצוה להפריש לכתחלה מן העיסה הוי זכות לבעלת הבית שתפריש המשרתת בשבילה מן העיסה ולא תמתין עד לאחר אפיה כיון דאין זה לכתחילה להפריש לאחר אפיה.

יב' הי עדיף האם להפריש מן העיסה בלי ברכה או להפריש לאחר אפיה עם ברכה

ומעתה יש לדון הי עדיף, האם להמתין עד למחר שיהא לה שיעור חלה גדול ותוכל להפריש חלה בברכה, או דכיון דמצוה להפריש חלה מן העיסה עדיף טפי שתפריש חלה מהשיעור הקטן של קילו ורבע אפילו שלא תוכל לברך, כיון דלקיים המצוה לכתחילה להפריש חלה מן העיסה עדיף טפי מלהפריש חלה בברכה, [ומשום דמשיעור של קילו ורבע הוא רק ספק חייב בברכה משא"כ להפריש מן העיסה הוא ודאי מצוה א"כ אפשר דעדיף שתקיים ודאי מצוה].

אך מאידך י"ל דכיון דלהפריש בלי ברכה איכא איסור דאסור להפריש חלה בלי ברכה א"כ עדיף שלא יעבור על ספק איסור מאשר לקיים המצוה להפריש מן העיסה.

יבואר דעדיף להפריש קודם שתצטרף ב' העיסות משום דאיכא למיחש שמא יאכלו קודם שיפרישו חלה

ויש לדון מטעם אחר דעדיף שתפריש מיד חלה ולא תמתין עד למחר שיהא לה שיעור גדול, דאיכא למיחש שיבוא לידי תקלה שיאכלו מן החלות בלא הפרשת חלה, ויעויין בב"י הנ"ל שכתב בתו"ד וז"ל אבל אם לש קודם הפסח שפיר דמי לעשות כמו שהיה אותו חכם עושה ליטול מכל עיסה ועיסה מעט וכו' וזה נכון יותר מלהמתין עד לאחר אפיה וכל שכן בארץ ישראל דאיכא למיחש שמא יאכל ממנה ואין תקנה להפריש על מה שנאכל ממנה עכ"ל.

וא"כ אפשר דעדיף שתפריש מיד אע"פ שתפסיד את הברכה דטפי עדיף שלא יבוא לידי תקלה שיאכלו בלי הפרשת חלה מאשר להפריש חלה בברכה.

* ובעיקר חדושו של הרעק"א ראיתי בספר אור זרוע שכתב בהלכות חלה ידידה וז"ל ואין מפרשין מן האפיו על שאינו אפיו ולא מן שאינו אפיו על האפיו. ונראה מדבריו שאפי' להפריש מן האינו

יבואר אם היכא דאין יכול לברך משום ספק אם הוא בכלל ספק ערום לא יתרום

ובאמת היה מקום לומר דכל היכא דאיכא ספיקא שאינו יכול לברך לא חשיב שמבטל ברכה, ואינו בכלל ערום לא יתרום, ולהכי עדיף טפי שיפריש מן העיסה ולא ימתין מלהפריש עד שיצטרף ויכול לברך, שהרי אינו חייב לברך וכל שאינו חייב לברך לא נאסר לו להפריש בלא ברכה.

מי שהיה מוחזק במצוה ובא אחד ולקח ממנו אם יעמוד על שלו ויתבענו או יוותר על מצוותו

ובקובץ אגרות חזון איש סוף חלק א' מכתב ר"א כתב שם וז"ל צריך להתחזק בלימוד התורה בשביל להרבות זכויות לכלל ולפרט, וזה טוב יותר מתענית וכיו"ב, וכמובן ע"מ לעשות – ר"ל דקדוק בשמירת לא תעשה, שזה יותר רגיל שאדם דש בעקבו, ויחיד בין אדם לחבירו, והרי צריך ליהרר שלא לגרום צער לחבירו בדבור קל אף לרגע, ויש בזה לא תעשה דאורייתא כדאמרו סוף פרק הזהב, עכ"ל. ומבואר דלצער חבירו לשעה קלה בדבור קל הוא בכלל לא תונו איש את עמיתו, וא"כ צריך לשקול במאזני הצדק כשמעיר לחבירו אפי' בצדק שלא יבוא לידי צער כלל.

ולכאורה יש להביא ראיה מהא דאמרו ברכות דף נ"ג ע"ב אמר ליה רב לחייא בריה ברי חטוף וברי, וכן אמר רב הונא לרבה בריה חטוף וברי, למימרא דמברך עדיף ממאן דעני אמן, והתניא רבי יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך, אמר ליה רבי נהוראי השמים כן הוא, תדע, שהרי גוליידין יורדין ומתגרין במלחמה וגבורים יורדין ומנצחין, תנאי היא דתניא אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממהרין למברך יותר מן העונה אמן, ע"כ. ומבואר שצו חכמים לבניהם לחטוף המצוות דהיינו מצוה שעדיף מתעבתה לחטוף ולעשות אותה, ואפשר שהוא דווקא במקום שחבירו אינו נדחק לזה אבל במקום שגם חבירו יודע מעלת המברך וגם דוחק עצמו לברך אפשר דהכי נמי הצנועין מושכין את ידיהם.

יבואר אם במצוות שבין אדם לחבירו גם יש בזה חטוף ועשה המצוה

והנה בחזון איש אמונה ובטחון פרק א' אות י"ג כתב וז"ל מעשה בחסיד אחד שהזמין אורח לסעוד אצלו בשבת, ובביתו כבר הכינו בלכם קבלת פני האורח כי גם בני ביתו אהבו את האורחים, ואמנם המחלק את האורחים לא ידע מהזמנתו של החסיד וישלח את האורח לאשר הכין לו, וכאשר שב החסיד לבלי ש"ק מבית הכנסת לא מצא כבר את האורח ויבוא בגפו הביתה, וכששמעו בני ביתו שאין להם אורח התעצבו מאד, ויאמר להם החסיד אין האורח כאחד מהנכסים לעשות בו כסורה, דאגתי היא רק שיהיו לו להאורח צרכיו וסעודת שבת, אבל אחת היא לי אם קבל זה ממני או מזולתי, לא כן מנת חלקם של דלת עם אם הוא אוהב לעשות טוב לא ימנע ממנו צרות עין, ואין דעתו נוהה לראות אחרים כמלאכתו.

ולכאורה הרי החסיד הפסיד מצוות הכנסת אורחים, ולמה לא התעצב אל לבו שהפסיד המצוה, והרי מי שחטף מצוה לחבירו קנסוהו עשרה זהובים ויכול לתבעו במקום שדנין אותו דיני קנסות, ויש לעיין בזה.

והעירני חתני יקירי הרב הגאון ר' אפרים זאב גרבו שליט"א דאפשר בדמצוה לחבירו שאני דהתם המצוה שיהיה לחבירו, והמצוה היא התכלית להשלים חפצי חבירו, וביה אי"צ לדחוק עצמו למצוה במקום שחבירו עושהו כמאזנו א"ע פשוט הוא מפסיד מצוותו.

ובאמת לכאורה הדבר מוכרח, דבמצוות שבינו לבין המקום צריך כל אחד להשתדל שהוא בעצמו יקיים המצוה, שהרי אמרו בגמ' ברכות דף מ"ז עמוד ב' ואמר רבי יהושע בן לוי לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שיוכח וימנה עם עשרה הראשונים, שאפילו מאה באים אחריו קבל עליו שכר כולם, ופריך, שכר כולם סלקא דעתך, אלא אימא נותנין לו שכר כנגד כולם. והרי אם הוא לא ישכים חבירו ישכים ויהיה מהעשרה הראשונים, וחזין דאע"פ כן אמרו חכמים שישתדל הוא להשכים כדי שהוא יזכה בזה ויטול שכר כנגד כולם.

ואע"פ שמשום שלימות המצוה כבר נתברר שלא קיימה מ"מ נתחייב להודות עליה ואינה ברכה לבטלה, וכיון דעביר מצוה בהחייא שעתא ונתחייב להודות על המצוה, שפיר בירך באותו שעה וצ"ע.

² וגם יש לחוש למה שאמרו ברכות דף נ"ג דמי שנתנו לו כוס לברך ואינו מברך מקצר ימיו.

³ ונראה פשוט שאם על דבר שבממון שבינו לבין חבירו הוא תובעו ואינו מוותר, בוודאי לא תהא כהנת פחות מפונדקית, שלא יאה נחשב אצלו דבר מצוה פחות מדבר רשות שהוא כלה ועובר מן העולם.

⁴ אבל מה שמרגיש אי נעילות לעצמו בדרישתו לקיים חזקתו במצוה, בזה אדרבא יש לו לחוש לכבוד המצוה ויזכה לקיים המצוה בצער שהוא כמאה פעמים בלא צער.

⁵ ומבואר מבואר דמצוה לברך בעצמו וגם להיות ש"ץ כשאין אחד רוצה בזה הוא מצוה שיש לחזר עליה אלא שאין לו לדחוק עצמו לזה משום שאין ראוי להיות עומד כשליח לציבור ולהכי מסרבין בתחלה כדאיתא בברכות דף ל"ד, אבל במקום שאין אחד רוצה בזה הרי הוא מצוה גמורה שצריך לחזר אחריה, וכן שמעתי שזקני מורנא ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל כשלא היה אחר נגש לעמוד היה ממחר להיות ש"ץ כדי שלא יאה נראה שמוזללים במצוה זו, ופלא הוא מה שרגילין כשאדם אבל על אביו ואמו רח"ל דוחק עצמו להיות ש"ץ והולך ממקום למקום לזכות את אביו ואמו במצוה זו ולמה כשאני אבל על אביו ואמו לא יזכה עצמו במצוה זו.

נסתפקתי באחד שהיה מוחזק במצוה כמו קריאת התורה או שליח ציבור, ובא אחד ולקח ממנו דבר זה שלא כדין, אם יעמוד על שלו ויתבענו שהוא מוחזק בו, או יוותר ולא יעמוד על שלו, דמיניה ומיניה יתקלס עלאה.

וכן נשאלתי באחד שנתנו לו כוס לברך, ובא אבל תוך שנתנו שרגילין לתת לו הכוס לזמן עליו, ובקשו ממנו לתת לאבל לזמן על הכוס, אם ראוי לתת לו לזמן, או שכיון שכבר זכה במצוה לא יתנהו לאחר, ואדרבא אם נותנו לאחר נראה כמזלזל במצוה.

והנה לכא"ו יש להוכיח ממה שאמרו בכמה דוכתי והצנועין מושכין את ידיהם לעניין אכילת לחם הפנים, אע"פ שהפסידו המצוה של אכילת קדשים, מכל מקום חזין דמדרך הצניעות הוא שלא לדחוק עצמו ולחטוף מחבירו המצוה, וא"כ כ"ש שלא יריב עם חבירו על זה.

יבואר דבתוספות ישנים בימא כתבו דאם מגיע להם כזית לא היו הצנועין מושכין את ידיהם

אמנם בתוספות ישנים בימא דף ל"ט ע"א כתב בהא דאמרו כהן שמועין כפול הצנועין מושכין ידיהם, וז"ל אומר רבי דדוקא מגיעו כפול אבל בכזית לא היו מושכין ידיהם, כי דימו לקיים מצות אכילה, אבל כאן לא היה מצות אכילה לגמרי כיון שאין שם אלא כפול ולא היו שבעין, וא"ל היכא דמגיעין כפול ושבעין כדאמרינן בריש פסחים (דף ג ב) איך מיקיימא מצות אכילה, י"ל דלא בעי כזית לגמרי, אלא כזית עדיף וחשיבא אכילה, ולכולם לא היו יכולין לחלק בשוה, עכ"ל.

וביאר הבית הלוי בח"א סי' ב' אות ז' דחלוק מצות אכילת קדשים ממצות אכילת פסח, דבאכילת פסח בעי דוקא כזית, משום דבפסח ומצה היו החיוב על האדם, והוא מחוייב לאכול פסח, ומש"ה אם אכל פחות מכזית לא שמי' אכילה, והוא כלא אכל פסח, אבל מצות אכילת קדשים הא לא היו המצוה כלל על אדם מיוחד, דהא לא היו חיובא אקרקפתא דגברא, רק המצוה בדשר קדשים יהיו נאכלין, ומי שיש לו בשר קודש הרשות בידו ליתנו לאחר לאכול, וג"כ מקוים מצוה זו, וא"כ הרי גם באכל כל אחד פחות מכזית מ"מ הא הקדשים נתאלכו, וכ"כ בשו"ת חתם סופר או"ח סי' ק"מ.

ומבואר דאע"פ שגם בפחות מכזית מקיים מצוה, אך מ"מ כשאוכל כזית חשיב טפי, ולשונו התו"י 'דלא היה מצות אכילה לגמרי' משמע דעיקר המצוה היא בכזית, וא"כ לפ"ז אין ראיה מהתם שצריך לוותר על מצוה גמורה במקום שצריך לדחוק עצמו ולקחת מחבירו.

אכן בדרכי משה או"ח סי' נ"ג כתב וז"ל מצאתי בבנימין זאב סי' קס"ג וז"ל מצאתי באגודה דכתב שאין להתקוטש בעבור שום מצוה כגון גלילות ס"ת וכיוצא בו שהרי שנינו והצנועין מושכים ידיהם והגורגרים חוטפים, עכ"ל, והביאו במ"ב שם ס"ק ס"ה ומבואר שלמד מוג' זו שאין לריב על מצוה, ולכא"ו זה שלא כדברי התו"י.

ויש לעיין האם לדברי הדרכי משה בכל מקום שהיה אחד מוחזק במצוה כמו תקיעת שופר או שליח ציבור וכדומה ורצו להחליפו שלא כדת אם ראוי להיות מהצנועין שמושכין את ידיהם או לבקש ולתבעו המגיע, ואע"פ שאין להתקוטש על זה אבל לבקש לכאורה צריך אע"פ שהוא גורם אי נעימות לאחרים וצ"ע.

² וידוע שנחלקו מרן בעל קהלות יעקב זצ"ל עם מרן האבי עזרי זצ"ל באחד שהפריש בלא ברכה אם עדיף שישאל כדי שיפריש בברכה, שדעת הקהלות יעקב שלא ישאל כיון שהוא גורם בזה לברכה שאינה צריכה, והאבי עזרי אמר שישאל, והובא כל זה במנחת יצחק ח"ט סי' קי"ט. ושמעתי שהקשה על זה הגאון הגדול ר' דב לנדו שליט"א דאי נימא דגם הנשאל על התרומה אין ברכתו שביד לבטלה לפי שהיה צריך לברך בשעת הפרשתו, וכמו שכתב החתם סופר ז"ל סימן ש"כ הובא בפתחי תשובה יורה דעה סימן של"א ס"ק ק', א"כ מאי מהני שישאל על הפרשתו, הרי סוף סוף ביטל חיוב הברכה מההפרשה שהפריש קודם בלא ברכה.

אמנם אי נימא שכל שעשה מצוה בלא ברכה הרי המצוה חסירה, וכמו דמבואר בתוס' הרא"ש ברכות דף ט"ו, דכתב דאי ברכות המצוות דאורייתא היה הברכה מעכבת את המצוה, וכמו דמוכרח גם מהא דבבבוידי מעשרות מתוודין שקיים כל דיני המעשרות כדן, וצריך להתוודות שלא שכחתי מלברך, וע"כ דהדין ברכה הוא מדיני המעשרות, וכשחיסר ברכה המצוה של הפרשת תרומה ג"כ חסירה, א"כ פשוט שאם ישאל ויכל לקיים המצוה בשלימות ותהיה המצוה של ההפרשה נעשית בשלימות עם ברכה, ואע"פ שמה שהפריש בלא ברכה כבר עבר וביטל ואי אפשר לתקנו מ"מ חלות ההפרשה בלא ברכה ויכל לתקנו שתהיה התרומה והמעשרות חלים בברכה.

ולמשנ"ת שכל ענין הברכה אינו אלא שלימות במצוה א"כ לכאורה הברכה שביד בהפרשה הראשונה הרי ברכה לבטלה שהרי אם אינו מצוה שהרי נשאל עליה תו אין הברכה חשיבא כלל, וע"כ דס"ל להתחם סופר דחיוב ברכה הוא ג"כ הודאה על המצוה שזכה לה ומחוייב לברך עליה

ומסתימת הדברים משמע דגם אם שניהם הגיעו סמוך לבית הכנסת, ויכול האחד למחר ולרוץ להיות מעשרה הראשונים גם כן ישיבים להיות מעשרה הראשונים ולהקדים את חבריו, ואם נימא דתכלית המצוות שיהא כבוד שמים, מ"ש אם הוא יהא מעשרה הראשונים או חבריו יהיה מעשרה הראשונים, הרי מיניה ומיניה יתקלם עילאה, וע"כ דבמצוות שבין אדם למקום צריך האדם להשתדל להשיגו לעצמו,

וזהו כבודו של מקום שרוצה ומייקר מצוותו לכבודו, אבל במצוות של בין אדם לחבירו די לו שנעשה רצון חבריו, ואכתי צ"ע. ויל"ע מה שנהגין לכבד אחרים בקביעת המוזה, דלכאורה מצוה בו יותר מבשלוחו, וצריך לדחוק עצמו ולקיים המצוה בעצמו, ובפרט שהוא כבוד המצוה שדוחק עצמו לקיימה להראות שהמצוה חביבה עליו וחשובה בעיניו לטרוח עליה בעצמו.

לצבוע הטיטול על ידי התינוק אם יש בזה משום צובע

יבואר שהחת"ס ס"ל דצובע אינו אלא במשיב הדבר שנצבע ואל במקום שבא לגלות דבר מה על ידי הצביעה

וכבר עמד בסברא זו בחידושי חתם סופר בכתובות דף ה' עמוד ב' בסוגיא דמהו לבעול בתחילה בשבת, שכתבו התוס' שם דחיוב חבורה הוא משום נטילת נשמה, והקשה החת"ס שם אמאי לא מחייב הכא משום צביעה, דהא ניהא ל' לצבוע הסדינין בדם לראות שהיא בתולה, שהרי לכך מכניסים מפה ושושבינים, ועדיף מבית השחיטה דניחא ל' דליתווס כי היכא דליחיו אינשי ולזבני. ותירץ החת"ס דמכאן נראה דלא שייך צביעה אלא כשהוא לצורך דבר הנצבע כגון בית השחיטה שע"ז יראו שנשחט היום א"כ ע"י הצביעה נתרפא הבשר. משא"כ צביעת הסדין איננו לצורך אדרבא לכלוך הוא לו. רק לפרסם שהיא בתולה וזה לא מיקרי צובע. ועמ"ש מג"א סי' ש"כ סק"ד בשם רדב"ז, עכ"ד. ומבואר מדבריו כסברת בעל קהלות יעקב זצ"ל.

והנה לפי מה שביאר החת"ס והקה"ל לכאן אין בהשתנת התינוק משום צובע, שהרי אינו משיב הדבר, אלא רק מגלה לנו אם התינוק השתין, ולהכי י"ל דאין בו משום צובע, ובפשטות אפי' איסור דרבנן אין בזה, אך אפי' אם נימא שיש בזה איסור דרבנן מכל מקום באיסור ספיה אפשר להתיר לצורך הקטן איסור דרבנן כדעת הרשב"א שהובא בבה"ל סימן שמ"ג.

וי"ל עוד דלגבי התינוק לא הוי כלל מעשה מלאכה, דהא מתעסק הוא, שאינו עוסק כלל בצביעת הטיטול, וא"כ ליכא בזה איסורא כלל.

ומשום מעמיד עלוקה י"ל דאינו אלא גרמא, שהרי אינו משתין מיד אלא לאחר זמן והוי כגרמא, ולהכי אפשר שהותר בזה, ומו"מ בוודאי עדיף שלא להשתמש בזה בשבת, אבל כשאין לו אחר מותר בפרט שיש בזה משום כבוד הבריות אם לא יהיה לו טיטול להחליפו.

יש להסתפק במה שמצוי שהטיטול נצבע על ידי השתנת התינוק האם איכא למיחש בזה בשבת משום צובע.

ולכא' הנידון בזה הוא גם מצד התינוק וגם מצד מי שמניח את הטיטול, דמצד התינוק יש לדון דיש בזה איסור ספיה שמאכיל איסור לתינוק, שנותן לתינוק לחלל שבת, וגם יש לדון מצד מי שמניח הטיטול על התינוק דאפשר דהוי כמעמיד עלוקה שתמצוץ דם מן האדם דהוי כחובל בעצמו יעוין במג"א סימן שכ"ח, וה"נ כשנותן הטיטול על התינוק הרי הוא כמו שהוא צובע את הטיטול.

והנה ראשית דבר יש לברר האם יש בזה איסור צובע, דהנה האחרונים עמדו אמאי בכל מלאכת כותב אינו מתחייב גם משום צובע, וכן אמאי בכל מלאכת צובע אינו מתחייב גם משום מלאכת כותב.

ובקהלות יעקב בשבת סימן מ' ביאר בזה, דיש חילוק בין כותב לצובע, דענין צביעה הוא עשיית תיקון בדבר הנצבע שמשביחו ומייפהו בזה, ומלאכת כתיבה הוא איפכא, שהדבר שנכתב עליו הוא משמש להאותיות, ועיקרו לעשיית אותיות מתכוין, אלא לפי שא"ל לעשות אותיות פורחות באויר מוכרח לעשותן על דבר מומשי כדי שיתקיימו, ונמצא שהנייר משמש להאותיות, ולא כמלאכת צובע שהצביעה משמש להשביח את הדבר המוקבל את הצבע, וכן מבואר בהרמב"ם ז"ל פ"א ה"ט הכותב ע"מ לקלקל את העור חייב שאין חיובו על מקום הכתב אלא על הכתב עכ"ל והוא מתוספתא כמשי"כ הרה"מ ז"ל, ופירושו שאין חיובא דכתיבה משום שותקן בזה את הגנייר והשביחו, אלא עשיית האותיות עצמן הן הן המלאכה, והוא כמשנ"ת. עכ"ד.

בעניין לומר לגוי לפתוח דלת של בניין בשבת באופן שנדלק נורה בפתיחתה

דהגר"א שם חולק על הרמ"א, מ"מ במקום מצוה יש להתיר לומר לעכו"ם לפתוח את הדלת.

ומהאי טעמא יש שהתירו לומר לעכו"ם לפתוח מקרר ששכחו להוציא הנורה שנדלקת בפתיחתה, משום דמותר לומר לעכו"ם שיפתח המקרר והנורה תדלק ממילא דהוי כאינו מתכוון לכך, עיי' בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סי' ס"ח, אולם בשש"כ בתיקונים ומילואים הביא שמרן הגר"ש זצ"ל אמר דמיון דהדרך שבפתיחת המקרר נדלק הנורה הרי זה כמתכוון ואסור, אך אפי' לסברא זו אם אין הדרך שהנורה דולקת במקרר כמו שרגילין שלא ידלק הנורה במקרר כדי שלא ישכחו לכבותה בער"ש אפשר דאינו חשוב כדרכו בכך, וחשיב אינו מתכוון, ואפשר דתלוי בעכו"ם מהו דרכו בכך אם חשיב כמתכוון או אינו מתכוון.

ולפי סברת הגר"ש זצ"ל ה"נ בנדון דידן כיון שהעכו"ם יודע שבפתיחת הדלת נדלק האור אפשר דחשיב כמתכוון, ולא מתני בזה אמירה לעכו"ם.

בעניין טעות בכתיבת הכתובה

ימים בחדש כמו שכתב הרי הוא ביום שלישי, ובימי השבוע לא שכיח דטעו אינשי, הלכך תלינן הטעות בקביעות החדש, עכ"ל.

ולדבריו כל שמוכח מתוכו שאותו תיבה נכתבה בטעות הרי הגט כשר, וכ"ש בכתובה שיש להכשירו, וא"כ במקום דחזין שבתחלה ובסוף כתבו שמו נפתלי ובאמצע הוסיפו ו"ו נראה לעין שבטעות הוסיפו לו ו"ו, ולהכי יש להכשירו.

אך אפשר דרך בטעות שטעה וכתב נפתלי בוי"ו יש להכשיר הכתובה, דבזה נראה להדיא שהכוונה לנפתלי, ורק טעה וכתב נפתלי בוי"ו, אבל כשכתוב במקום חנה שפרה, אע"פ שבתחלה ובסוף כתוב חנה, הרי אפשר דהטעות הוא בשם חנה והשם האמיתי הוא שפרה, וא"כ בזה אפשר דצריך לתקן הכתובה.

יבואר שיטות הראשונים אם במקום שיש סתירה בין יום השבוע ויום החדש אם הוא כשר

ולעניין מי שכתב בשלישי בשבת י"ג לחדש אב, הנה למש"כ הרא"ש הנ"ל הכתובה כשירה, ואע"פ שהרמ"א שם כתב דיש חולקין, מ"מ י"ל דאין זה אלא בגט אבל בכתובה מודה דאין להחמיר, ובשו"ע חו"מ סימן מ"ג סעי' ה' כתב אם כתב ברביעי לשבת, כ"ב לתשרי, ונמצא שאינו מכוון, שרביעי בשבת של תשרי של אותה שנה היה ביום ארבע ועשרים, אפילו הכי כשר. והרמ"א שם לא פליג על השו"ע, ונראה מזה דלא החמיר הרמ"א אלא בגט, וכן צידד בש"ך שם סק"ו.

שמעתי שנשאלה שאלה בכתובה שהיה טעות בשם החתן, שבתחלה היה כתוב איך החתן נפתלי, ובסוף היה כתוב וקנינא מן ר' נפתלי חתן דנן, ובתוך הכתובה כתוב וכך אמר החתן נפתלי חתן דנן, היה טעות שכתוב נפתלי בוי"ו במקום נפתלי האם הכתובה כשירה.

וכן בידידי הוי עובדא שהיה כתוב בכתובה בתחילה ובסוף חנה ובאמצע היה כתוב וצביאת מרת שפרה דא והות לי לאנתו, ויש לעיין אם דבר זה פוסל את הכתובה.

ועוד שמעתי מהחכם אחד שכתב כתובה דאירכסא והיה כתוב בו שלישי בשבת שלשה עשר יום לחדש אב, ויום שלישי היה שנים עשר יום לחדש אב, ונסתפק דאע"פ שגם אם כתוב שלשה עשר הרי הוא שטר מאוחר וכשר, אבל אינו חשוב שטר לאותו יום, שהרי לאותו יום לא תוכל לגבות כתובה, שהרי זמן הכתובה הוא מאוחר לאותו יום, וא"כ הרי הוא שורה עם אשתו יום אחד בלא כתובה.

הנה בשולחן ערוך אבן העזר סימן קכ"ו סעיף כ"א כתב לענין גט וז"ל אם כתב ברביעי עשרים יום לירח שבט, ודילג ולא כתב בשבת, וגם יום רביעי היה כ"א לשבט והוא כתב עשרים, הגט כשר, והרמ"א כתב ויש חולקין ופוסלין בכה"ג, עכ"ל.

והנה מש"כ השו"ע מקורו הוא מתשובות הרא"ש שכתב בכלל מ"ה דכשר, וטעמו משום דעל כרחק טעות סופר הוא, ואינו גט מוקדם, דאם לא כן הרי דבריו סותרין זה את זה, דאם הוא רביעי בשבת הרי הוא עשרים ואחד ימים בחדש, ואם הוא עשרים

אלא דיעוין בש"ך שם דלא ברירא ליה האי מילתא, ואפשר דהא דהרמ"א לא השיג בחו"מ הוא מטעם אחר, ומשום דאירי שכתב יום ד' כ"ב תשרי שהוא שמיני עצרת שלא יתכן שכתב השטר ביו"ט, ולזה לא פליג התם, אבל בעלמא אפשר דפליג אפילו בשאר שטרות, יע"ש שנסאר בצ"ע לדניא.

ולפי' לענין כתובה אם אפשר לתקן הכתובה עדיף טפי, אבל בדיעבד אם כתבו הכתובה אין לאסור האשה על בעלה, דשפיר יכול לסמוך על השו"ע והרא"ש בספיקא דרבנן.

והעירני התני יקירי הרב הגאון ר' יעקב הלוי הוויגסברג שליט"א דלכאורה כיון דמספק אינה יכולה לגבות בכתובה זו משום דאפשר שזמנה מאוחר, וביום זה אינה יכולה לגבות הכתובה, וא"כ הגם שכתובה אינה אלא מדרבנן, אבל במזמן קי"ל דהממע"ה, ונמצא שאין כאן כתובה.

והיה נראה שגם במקום שנפסק שיכולה לגבות כתובה אבל כיון שיש פלוגתא ויכול להבעל לומר קים לי כדעת הפוסקים מכתובה תו חשיבא כמו מי שאין לה כתובה דלא סמכא דעתה שהרי יכול לומר קים לי כהפוסקים מכתובה.

שו"ר בספר האירוסין והנשואין כהלכתה במכתבים ששאלו קמיה דמור הגר"ק זצ"ל ואמר שהבעל לא ירצה לומר קים לי שהרי אינו רוצה לשהות עם אשה בלא כתובה ולזה חשיב כיש לה כתובה, ולדבריו כיון שהבעל מסכים לכתובה גם במקום ספק חשיב כיש לה כתובה שהרי אינו רוצה לשהות בלא כתובה, אמנם יש לעיין שהרי בשעת גירושין או מיתה יכול לומר קים לי ותו לא סמכא דעתא זצ"ע.

יבואר בכל מקום שיש עדי מסירה שפיר יכולה לגבות גם בשטר שיש סתירה בין יום השבוע ויום החדש

וי"ל עוד דלכא' אף יכולה לגבות בכתובה זו מיום י"ב אב, כדא' בכל כתובה עבדינן לבר מעידי חתימה גם עידי מסירה, וכיון שהיה עדי מסירה שפיר יכולה לגבות הכתובה מיום שנים עשר יום, שהרי יש עדים שנתחייב לה ביום זה כתובה, ושפיר יכולה לדור עם בעלה על סמך הכתובה הזו.

יבואר אם מה שגובין ממשעבדי הוא לעיכובא בכתובה

והראוני שהגאון הגדול ר' אברהם גתובסקי זצ"ל כשהיה מגיע אליו שאלה בכתובה והיה מסתפק בה היה מורה שאפשר לכתוב מקוצרת ברגע כמימרא שהוא מתחייב לה מאתים וזו לכתובה בעדים דמהני מדינא ומותר לו לשהות עם אשתו, ואחר כך יכתבו הנוסח של נחלת שבעה.

ויש שכתבו דמהני אפי' בלא עדים בכתב ידו בלבד דמהני לגבות מיניה דידיה, ואע"ג דכתב ידו אינו גובה ממשועבדים מכל מקום אפשר דאינו מעכב בכתובה ואכן בבית יעקב הלכות כתובות סימן ס"ו ס"א כתב דאחריות של משועבדים אינו מעכב בכתובה, אמנם בספר עזר מקדש סימן אבן העזר ריש סימן ס"ו נראה מדבריו שבלא משעבדי אסור לשהות עם האשה דהוי כאשה בלא כתובה.

וראיתי בספר כתובה כהלכתה שהביא ראהי נפלאה מהרמב"ם פ"י מהלכות אישות הלכה ט' שכתב וז"ל אין פוחתין לכתולה ממאתים ולבעולה ממאה, וכל הפוחת בעילתו בעילת זנות, אחד הכותב את הכתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו ממנו שהוא חייב לה מאה או מאתים הרי זה מותר, וכן אם נתן לה מטלטלין כנגד כתובתה הרי זה מותר לבעול עד שיהיה לו פנאי לכתוב, עכ"ל, ומבואר דעדים על פה מהני אע"פ שאין גובה ממשעבדי וראהי למש"כ הבית יעקב.

ושמעתי להעיר בשם מור הגאון הגדול ר' דוב לנדו שליט"א שבכתובה בכתב ידו הרי יכול לומר פרעתי כמו שכתבו התוס' בכתובות דף כ"א וא"כ תו לא סמכא דעתא בכתובה זו.

יבואר אמאי נוהגין שיהא עדי מסירה חוץ מעדי חתימה בכתובה

ושמעתי בשם מרנא הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל שאמר שבכל כתובה עושין עדי מסירה אע"פ שקי"ל עדי חתימה כרתי משום דאין כותבין שעות בכתובה וכשנושא אשה בליה ואין עדי מסירה נמצא דליכא כתובה לשעה זו.

ונאמא כבר כתב כן בספר עזר מקדש אבן העזר סימן סו סעיף א' וז"ל וכשכותבים יום החופה גם שאי אפשר לגבות ממשועבדים רק מסוף היום דהיינו מיום שלאחריו והלאה אין בזה משום שהוי בלא כתובה. כיון שעל כל פנים החיוב דהכתובה חל תיכף וגם שאין אנו כותבים שעות כשתביא ראהי שחופתה ה' תחילת הלילה דזמן הכתוב בהמועיל שפיר גם לגבי לקוחות וכמו שטר שאין בו זמן ויש עדי מסירה אימתי נמסר, עכ"ל.

ואין בזה משום מזויף מתוך שהרי לא יוכל לגבות בשטר זה שלא כדן משום שגם לדברי העדים יכול לגבות מזמן המאוחר וממילא יכול לסמוך על העדי מסירה ושפיר חשיב שיש לו כתובה.

אמנם נראה דגם עדי מסירה לא מהני כיון שהעדי מסירה מעידים על מה שכתוב בשטר וכיון דבשטר כתוב זמן מאוחר א"כ אין הם מעידים רק על זמן מאוחר ונמצא שאין לו עדים על זמן המוקדם משא"כ בנדון של ר' אהרן קוטלר זצ"ל כיון שבשטר כתוב הזמן של הכתובה אלא שלא כתוב בו שעות כשיש עדי מסירה שפיר מעידים על השעות שנמסר בפניהם כיון שאין כתוב בשטר להיפך.

בביאור בקשת שים שלום והרי אמרו שימה בכל שהוא

מונח בצפוננו או בדרומו לכן אמר בעדות לשון נתינה, אבל הבדים היה צורך שלא יכנסו או שלא יבלטו יותר מדאי לכן אמר בהם לשון שימה, וזוהי תקיש על שאר מקומות שבכ"מ שישמש בלשון שימה יש שם איזה צורך של סדור וערכה אם במקום או בזמן, כמו וישם ה' מועד לאמר, ואם בענין כמו הן גביר שמתיו לך, ויש מני לאב לפריעה, אשר שמתו במצרים, עכ"ל.

ולדבריו אפשר דלהכי כתב וישם לך שלום, דשימה צריך להשים בסדר נכון, במקום ובזמן הנכון, ולכן אמרו שימה, ולא משום דהכוונה בכל שהוא.

וכן במלבי"ם פרשת צו כתב בתוך דבריו וז"ל ובפעל וישם מציין איכות השימה אם ה' איזה סדר וערך או יחוס אל המקום, או בדבר המושם עצמו שיהיה בשימתו, עכ"ל.

ושמעתי מאמאמו זצ"ל שהבקשה על שלום מבקשים יותר מכל הבקשות האחרות בתפלה שהרי בכל קדיש מבקשים על השלום גם בלשון ארמית וגם בלשון הקודש וכן בכל סיום התפלה שהוא בקשה הנצרכת לישראל ביותר.

היינו בכל הדברים כמו שאמרו על ויבוא יעקב שלום שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו והיינו בכל הדברים היה שלם וזהו שלום רב בכל הדברים.

והיה מקום לומר דכשאומרים שימה ונתינה הכוונה בשימה בכל שהוא אבל כשאין משתמשין אלא בלשון שימה הכוונה גם כן במדה מרובה וצ"ע.

ובס' הכתב והקבלה שמות פ' פקודי פרק מ' פס' י"ח כתב וז"ל ויתן וגו' וישם. לשון נתינה ושימה אחד, ומכל מקום יש הבדל ביניהם לרש"פ, לשון שימה ישימה כשיהיה שם איזה סדר מחוייב ונאות, ושיהיה מן הצורך לשיהיה הדבר מסודר ומדובק דוקא במקום או בזמן או בענין זה לא במקום בזמן ובענין אחר, לכן הבריות והאדנים שלא היו צריכים סדר וערך, כי היו שוים זה לזה אמר בהם לשון נתינה גרידא בלא סדר וערך, אבל הקרשים היו צריכים סדר בין קרש לחברו שלא יהיה ביניהם ריוח כלל, וכמ"ש שהיו רושמין על הקרשים לידע איזה בן זוגו, לפיכך אמר בהם לשון שימה, וכ"ל לקמן ויתן את העדות אל הארון וישם את הדברים אל הארון, שבארון לא היה הקפד אם העדות היה

כתב במהרי"ל דיסקין עה"פ והסיר ה' מן כל חלי וכו' לא ישימם כך ונתנם בכל שנה. יש להבין שינוי הלשון משימה לנתינה, ופירש רבינו ז"ל עפ"י דברי הגמ' מנחות נ"ט ב' א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן נתן משהו שמן ע"ג כית מנחה פסל מ"ט לא ישים שימה כל דהו וכו' נתן כית לבונה ע"ג משהו מנחה פסל מ"ט לא יתן כתיב עד דאיכא נתינה יעו"ש ברש"י ובתוס', וזהו פ' הכתוב לא ישימם כך אפי' כל דהו ונתנם בכל שוואך שיעור נתינה משמע ודו"ק ודפח"ח.

ושמעתי להעיר מהא דבברכת שים שלום אין מבקשים אלא שימה ולמה מבקשים בלשון שימה ולא בלשון נתינה ובאמת ברכה זו הוא כהמשך לברכת כהנים שאומרים בו וישם לך שלום, אבל היא גופא קשיא למה מברכים בלשון שימה שאין זה אלא כל שהוא ולא במדה מרובה, ושמעתי בזה מהגאון רצ"ל ודלשתיין שליט"א ששלום גם מועט הוא שלום ששלימות הוא דבר שלם ולא שייך ביה עניין מועט ומרובה ולכן גם לשון שימה הוא ברכה שלימה במדה מרובה. וצ"ע מברכת שלום רב שמבקשים שלום הרבה ולכאורה בשלימות לא שייך עניין מרובה ומועט, ואפשר דשלום רב

ואתם הדברים בד' אלוכים חיים כולכם היום

הווייה עד שיהיו קיימות לעולם ישראל שהם דבוקים בהקב"ה עכ"ל שנה' (דברים ד) ואתם הדברים בה' אלוכים וגו', עכ"ל.

ובתוס' ונחיים דף נ"ט ע"ב נתקשו שהרי זקן פסול למזבח ואיך הקריבו אותם הבהמות וכתבו התוס' דהוראת שעה היתה אבל הרמב"ם בפ"ו מביאת מקדש הי"ב כתב שם וז"ל ועוד יש שם שלשה מומין אחרים ואלו הן הזקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד, עכ"ל.

ומבו' דוקא אינו אלא אם הוא רותת ורועד כשהוא עומד, והפריים האלו אי' במדרש לא הוממו ולא הוקינו ולא הטרפו ולא נשברו וא"כ לא היה בהם פסול זקנה ולכן היו כשרים למזבח.

הרי מבואר שמי שדבוק בד' אלוכיו זוכה לחיים כולכם היום' בעולם הזה ובעולם הבא, ולכן המברך מאה ברכות בכונה וזכר הקב"ה בכל תהלוכות חייו הרי זה זוכה לחיים כולכם היום, ולכן המאה ברכות הצילנו מן המגיפה בזמן דוד משום שהדבוק בד' יתברך זוכה לחיים כולכם היום.

הקודם פרשת עקב, אכן למש"נ י"ל דכיון דק' ברכות מביאין ליד' דביקות בקב"ה, ונאמר "ואתם הדברים בה' אלוכים חיים כולכם היום", הרי מבואר דהדביקות מביאה ליד' חיים.

ואיתא במדרש במדבר רבה פרשת נשא פרשה יב סימן יח בענין השוורים שנתנו הנשיאים לעגלות המשכן, אמר לו הקדוש ברוך הוא והיו לעבוד את עבודת אוהל מועד נתן להם הווייה שהיו קיימים לעולם על היכן היו קיימים ר' יודא בשם ר' ר' נחמן ור' חוניא בשם בר קפרא אמר עד שבגלגל שוורים וזכו והיכן הקריבום ר' אבא בר כהנא אמר בנוב הקריבום ר' אבהו אמר בגבעון הקריבום ר' חמא בר ר' חנינא אמר בבית העולמים הקריבום א"ר לוי טעמיה דר' חמא ב"ר חנינא דכתיב ויזבח המלך שלמה את זבח וגו' תני בשם ר' מ' עד עכשיו הן העגלות והפירות קיימות ולא הוממו ולא הוקינו ולא הטרפו ולא נשברו ואלו דברים ק"ו מה אם העגלות שנדבקו במלאכת אוהל מועד נתן להם

ואתם הדברים בד' אלוכים. כתב הבעל הטורים שיש תגין על הקו"ף לרמז מאה ברכות. מבואר דק' ברכות מביא ליד' דביקות בקב"ה, ויש לבאר עמקו של הרמב"ם ריש הלכות ברכות וזקן' וברכות רבות תפשו חכמים דרך שבת והודיה ודרך בקשה כדי לזכור את הבורא תמיד אף על פי שלא נהנה ולא עשה מצוה. ונמצאו כל הברכות כולן שלשה מינים, ברכות הנייה, וברכות מצות, וברכות הודאה שהן דרך שבת והודיה ובקשה כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו. עכ"ל.

מבואר דתכלית תקנת הברכות הוא כדי שיע"ז יזכור האדם את הבורא תמיד, ולכן ק' ברכות ביום מביאין את האדם ליד' דביקות בקב"ה.

ושמעתי מבני יקירי הרב הגאון ר' יעקב שליט"א דיש לבאר עפ"י מש"כ הטור בס' מ"ו בשם ר' נטרוניא גאון ז"ל דדוד המלך תיקן ק' ברכות כדי לעצור המגיפה, וא"כ מה ענין ק' ברכות למניעת המגיפה. [וראה משנ"ת בזה בס"ד בגיליון